

Résumé

L'ACTIVITÉ DU MUSÉE ETHNOGRAPHIQUE DE LJUBLJANA
DANS LES ANNÉES 1957—1959

Le rapport traite l'activité du Musée Ethnographique de Ljubljana pendant les années 1957—1959. Il mentionne surtout le complètement, la conservation et l'entretien des collections ethnographiques, l'arrangement d'autres matériaux muséologiques, les expositions, etc. On y parle ensuite des recherches ethnographiques sur terrain, de l'enseignement des adultes effectué par la Musée, et de sa collaboration multiple au pays même et avec l'étranger.

RAZSTAVA »PEČA NA SLOVENSKEM«

(Etnografski muzej v Ljubljani od 1. julija do 15. oktobra 1959)

Tončica Urbas

V navado je prišlo, da vsakoletni Ljubljanski festival skoraj redno spremljajo tudi prireditve ljubljanskih muzejskih ustanov, med katere se je v zadnjih treh letih uvrstil tudi Etnografski muzej v Ljubljani.

Ni naključje, če se je ta ustanova letos že drugič vključila v vrsto prireditev, ki so manifestirale kulturni festival slovenske metropole, z razstavo, ki je zajela del razstavljenega ali deponiranega bogastva pri osrednjem Etnografskem muzeju Slovenije. To je bila razstava peče na Slovenskem, ki jo je imel ta muzej že dalj časa v načrtu. Če se je ta zamisel uresničila razmeroma hitro, je to nedvomno najboljša potrditev povojne ustvarjalnosti tega muzeja, hkrati pa izpričuje, da se prav ta ustanova v zadnjih letih uspešno uvršča med tiste naše muzeje, ki žele, da bi z občasnimi razstavami čim bolj približali javnosti zlasti tisto gradivo, ki ga v stalnih razstavah ni mogoče tematsko urediti in prikazati. Razstavo je vodstvo muzeja priredilo v veliki dvorani Narodnega muzeja, ki je ta prostor pred leti namenil prav za občasne muzejske razstave.

Otvoritev je bila dne 1. julija zvečer v navzočnosti številnih predstavnikov oblasti. Odprl jo je direktor Ljubljanskega festivala, profesor Radovan Gobec. Uvodne besede ji je posvetil ravnatelj Etnografskega muzeja dr. Boris Orel, za uvod v strokovno vodstvo pa je pripravila krajše predavanje glavna prirediteljica razstave, kustodinja Marija Makarovič. Zaradi nekaterih momentov, ki jih je vsebovalo predavanje in ki nakazujejo vzroke in pobude za to razstavo, bodi tu naveden njegov krajši povzetek:

Pobuda za razstavo »Peča na Slovenskem« je izšla neposredno iz vsebine dela Etnografskega muzeja v Ljubljani, ki hrani najbogatejšo in obenem najpopolnejšo zbirko peč z vsega slovenskega ozemlja. Mimo tega se je muzej v zadnjih letih ukvarjal v okviru sistematičnih raziskovanj terena nadrobneje prav z ljudsko nošo, kamor sodijo ženska pokrivala. Raziskovanju slovenske peče se je kot pionir posvetil med obema vojnoma pokojni dr. Stanko Vurnik, ki jo je kot del ljudske noše uvrstil v zahodnoevropski kulturni krog. Njegovi zaključki so bili iz razumljivih razlogov še vedno bolj ali manj fragmentarni. Z omenjenimi raziskovanji, ki jih je izvajal muzej, kajpada proučevanje slovenske peče še ni zaključeno, marveč bo treba v naslednjih letih posvetiti še veliko pozornosti proučevanju posameznih nadrobnosti, ki zadevajo prav to vrsto ženskega pokrivala. Pestro gradivo, ki je bilo bodisi že razstavljeno ali pa je deponirano, je vendarle po svoji stilskoornamentalni strani tako raznoliko, da ga je bilo mogoče prikazati kot zaokroženo celoto na pričujoči razstavi. To

je bil tudi poglaviti element, ki je spodbudil prireditelje k zamisli o postavitvi razstave. Le-ti so na njej poskusili prikazati tiste oblike peč, ki so bile običajne in ki so se uporabljale v 19. stoletju že kot pokrivalo kmečkih žensk, medtem ko so jih meščanke takrat že opustile. Za prikaz peče iz starejših obdobjev se je bilo treba zateči še k ilustrativnemu gradivu, ki ga nudijo srednjeveške freske po Slovenskem, in Valvasorjevim ilustracijam, ki nakazujejo to obliko pokrivala v 17. stoletju. Razumljivo je pri tem, da freske kakor Valvasorjeve risbe lahko nakazujejo obiskovalcu le osnovno obliko in predvsem način polaganja in zavezovanja peče na glavi, medtem ko si stilno-okrasnega dela z njih ne moremo predočiti. Nadrobnejše okrasne stile, ki se z njimi ponašajo peče in razlikujejo med seboj po pokrajinah, kjer so nastale, je bilo seveda možno določiti šele z razstavnimi kosi, ki datirajo največ v prvo polovico 19. stoletja. Po teh okrasnih stilih je bilo šele mogoče razporediti zadevno gradivo tako, da so odločali kot vodilni moment ne le pri ureditvi razstave, ampak tudi pri njenem načinu razporeditve.

Studij okrasnih stilov na slovenski peči kaže, da pomeni belo pokrivalo z Gorenjske višek v izoblikovanju okrasnega stila, za njimi pa zaostajajo štajerski, prekmurski in belokranjski primerki, čeprav tudi ti ustrezajo občutju človeka, ki živi in se umetniško izživlja v teh pokrajinah. Vmesni predeli Dolenjske in Notranjske kažejo prav tako prehod in prelivanje zahodnih smeri z vzhodnimi. To je opazno predvsem v prepletanju abstraktnih in naturalističnih elementov v stilu. Izjemo tvorijo po vsej verjetnosti primorske peče, kjer pa so opazne že določene romanske stilno-ornamentalne težnje. Tako je tudi ornamentika slovenskih peč zgovoren dokaz za to, da se je slovenska ljudska umetnost razvijala v treh smereh in pod vplivom treh različnih kultur.

Poseben sestavni del razstave je bil prikaz funkcije peče na glavi glede na oblike in načine njene uporabe. Že Stanko Vurnik navaja v svoji razpravi (Etnolog II/1928, str. 6—20) številne načine zavezovanja peče na Slovenskem. Prirediteljica razstave je Vurnikove pomanjkljivosti izpopolnila z lastnimi terenskimi ugotovitvami in se je odločila, da zgolj razstavno gradivo, ki je bilo okusno in res estetsko razporejeno po lepo obarvanih panojih, dopolni z manekenskiimi glavami, kjer so njih prikazani najrazličnejši načini zavezovanja peče, kakor jih pač poznajo posamezne slovenske pokrajine. Prav zanimivo je, da tudi sam način zavezovanja peče govori o občutnih razlikah v smislu za stilno in lepотно oblikovanje med vzhodom in zahodom. Tako se je na glavi Gorenjske ponosno šopiril »petelinček« in tudi Skedenjka se je ponašala z duhovitim načinom zavezovanja na »sabljo«. Oba načina sta nedvomno prikazovala pravo umetnijo v načinu zavezovanja in vzlanja. Štajerski in prekmurski način pa tudi tu kažeta preprostost in nezamotanost, kar je morda odsev še za današnji čas karakterističnega pomanjkanja domiselnosti. Tu so ženske poznavele način zavezovanja pod brado, ki je še danes v tem prostoru v rabi pri zavezovanju »robcev«. Ti pa so se ohranili kot pravi nasledniki nekdanje okrašene peče pri slovenski kmetici ne glede na pokrajinske razlike. Morda le tu in tam odločajo komaj zaznavne razlike v dolžini »cifa« ali pasu las, ki gleda izpod rute, in se po njem bežno prepozna, ali gre za kmetico s Štajerske, Dolenjske ali s Primorske.

Prav ti različni načini zavezovanja peče, ki so prikazovali to navado s Kočevskega, Štajerske in Prekmurja, nato Primorske, Gorenjske, Ljubljane z okolico, Sežano, Skedenj, Stari trg pri Rakeku, Vipavo in končno Belo krajino, so dajali razstavi prijeten občutek razgibanosti v sicer monotoni belini razstavljenih okrasnih primerkov. Tudi slednji so bili razporejeni na različno obarvanih panojih po tehle pokrajinah: Štajerska s Prekmurjem, Bela krajina, Primorska, Dolenjska z Notranjsko in Gorenjska. V kronološkem smislu se je razstava začela pri kopijah naših srednjeveških fresk z upodobitvijo peče in s povečavami upodobitve noš s pečami iz 17. stoletja, ki jih nahajamo v Valvasorju.

Estetski plati razstave gre posebna pohvala, posebno glede na to, da jo je muzej izvedel v lastni režiji, brez pomoči poklicnega arhitekta ali aranžerja. Morda bi bilo le nekoliko bolje, če bi si načrtovalec stojal za panoje, kjer so bili pritrjeni posamezni primerki peč, zaradi njihove stilno-ornamentalne strani zamislil lažjo konstrukcijo, n. pr. v aluminiju, ker so jeklena stojala zbužala nekoliko okoren videz. Za kontrast belini razstavnega gradiva so posrečeno poskrbele velike prekmurske črne putre in vrči, ki so bili okusno razporejeni po vogalih in na podstavkih med stojali in panoji.

Da je razstava dosegla svoj namen, nam zgovorno priča lepo število obiskovalcev v Ljubljani, kjer je bila do 13. oktobra, in v Kranju ter Škofji Loki, kamor so jo preselili zaradi vsesplošnega zanimanja. V letu 1960 bo razstava obiskala še druga slovenska mestna središča, zlasti Maribor in Celje.

Če pa je razstava po nekaterih osamljenih sodbah bila pripravljena bolj s stilno-ornamentalnih kakor historično-razvojnih vidikov, smemo biti vendarle zadovoljni, ker je s svojimi začetki in pogledi na ta element slovenske ljudske noše dala pobudo za nadaljnja proučevanja.

Résumé

LEXPOSITION «LE MOUCHOIR DE TÊTE EN SLOVÉNIE»

Dans le cadre du «Festival de Ljubljana 1959», le 1er juillet 1959 une exposition temporaire fut inaugurée à Ljubljana, dédiée au «Mouchoir de tête en Slovénie», et organisée par le Musée ethnographique de Ljubljana. Le mouchoir de tête est une partie du costume populaire de femme, en Slovénie, et appartient aux coiffures portées autrefois par les femmes des villes et de la campagne. Le but de l'exposition était de présenter le mouchoir de tête slovène surtout du point de vue du style ornemental, différent selon les contrées variées de la Slovénie (Styrie, Outre-Mure, Basse-Carniole, Carniole Blanche, Haute-Carniole, Carniole Intérieure et Littoral). En même temps, l'exposition montrait au visiteur les différentes façons de nouer un mouchoir de tête, façons variant selon les contrées slovènes. L'arrangement de l'exposition témoignait d'un goût raffiné, c'est la raison de ce qu'elle eut un nombre de visiteurs très considérable. Elle fut transférée, après la clôture, en octobre 1959, à Kranj et à Škofja Loka, et doit séjourner en 1960 encore dans d'autres centres slovènes.

NEKAJ NOVIC IZ ETNOGRAFSKEGA ODDELKA POKRAJINSKEGA MUZEJA V MARIBORU IZ LET 1958—1959

Tončica Urbas

V letu 1959 sta bili po načrtu pripravljene dve občasni razstavi. Prva — z naslovom »Prerez ljudske umetnosti v Podravju in Pomurju« — je bila prirejena v počastitev IV. kongresa jugoslovanskih muzealcev in konservatorjev, ki so se zbrali od 4. do 9. maja 1959 v Mariboru. Prostor zanjo je velikodušno odstopila muzeju Umetnostna galerija, medtem ko razstavnih predmetov zanjo ni prispeval le Pokrajinski muzej v Mariboru, ampak tudi Pokrajinski muzej v Murski Soboti. Spričo znanega dejstva, da umetnost severovzhodne Slovenije zaostaja za razkošnostjo in umetniškim snovanjem človeka, ki je živel v alpskem prostoru, je bilo razumljivo, da so bili prireditelji razstave nekoliko v zadregi. To pa tudi zavoljo tega, ker oba omenjena muzeja doslej nista posvečala posebne pozornosti tej zvrsti duhovnega ustvarjanja kmečkega človeka v tem